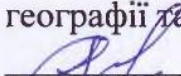

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІОЛОГІЇ, ГЕОГРАФІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ
КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри географії
та екології
протокол № 2 від 09.09.2020р.
В.о. завідувача кафедри
географії та екології
 (Олексій Давидов)

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ/ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

ФІЗИЧНА ГЕОГРАФІЯ МАТЕРИКІВ ТА ОКЕАНІВ

Освітньо-професійна програма **Географія**
Спеціальність **106 Географія**
Галузь знань **10 Природничі науки**

Назва навчальної дисципліни	Фізична географія материків та океанів
Викладач	Давидов Олексій Віталійович, кандидат географічних наук, доцент
Посилання на сайт	http://www.kspu.edu/About/Faculty/Faculty_of_biolog_geograf_ecol/ChairSocialEconomicGeography/Silabus.aspx
Контактний тел.	+380676855577
E-mail викладача	svobodny.polet2015@gmail.com
Графік консультацій	Четвер, будь якого тижня 16.00 – 17.00, viber, email – 17.00-18.00 кожного четверга

1. Анотація курсу

Навчальна дисципліна «Фізична географія материків та океанів» спрямована на формування у здобувачів знань про закономірності організації, просторової диференціації, генезису та еволюції географічної оболонки в межах материків та океанів. Під час вивчення даної дисципліни здобувачі набувають навичок географічного аналізу різних за генезисом та рівнем організації складових географічної оболонки. Знання та вміння в області фізичної географії є важливими для раціонального і комплексного використання природних ресурсів та їх охорони.

2. Мета та завдання курсу

Мета курсу: сформувати у здобувачів знання про генезис, еволюцію та просторовий розподіл складових компонентів географічної оболонки в межах материків та океанів.

Цілі курсу:

1. Сформувати у здобувачів уявлення про загальні закономірності генезису та еволюції географічної оболонки в межах материків та океанів.
2. Ознайомити здобувачів із закономірностями просторового розподілу складових компонентів географічної оболонки в межах материків та океанів.
3. Сформувати у здобувачів уявлення про особливості геологічного середовища материків та океанів.
4. Сформувати у здобувачів уявлення про особливості гідрометеорологічного середовища материків та океанів.
5. Сформувати у здобувачів уявлення про особливості ландшафтного середовища материків.

3. Програмні компетентності та результати навчання

Загальні компетентності

ЗК7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Спеціальні компетентності

ФК2. Здатність застосовувати базові знання фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні географічної оболонки.

ФК4. Здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні геосфер

ФК5. Здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.

ФК14. Здатність розуміти та пояснювати особливості фізико-географічних об'єктів у геосферах, взаємозв'язки у ландшафтах та біогеоценозах.

Програмні результати навчання

ПР6. Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад географічної оболонки.

ПР7. Застосовувати моделі, методи і дані суміжних дисциплін (фізика, хімія, геологія, екологія, математика, інформаційні технології тощо) при вивченні природних процесів формування і розвитку геосфер.

ПР10. Аналізувати склад і будову ландшафтної оболонки (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.

4. Обсяг курсу на поточний навчальний рік

Кількість кредитів/годин	Лекції (год.)	Практичні заняття (год.)	Самостійна робота (год.)
8,0/240	36	36	168

5. Ознаки курсу

Рік викладання	Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Обов'язкова/ вибіркова компонента
2020-21	I-II	106 Географія	2	ОК

6. Технічне й програмне забезпечення/обладнання

Спеціалізовані карти; топографічні основи; креслярське приладдя; контурні карти; атласи, геоінформаційний ресурс «Google Earth Pro»

7. Політика курсу

Для успішного складання підсумкового контролю з дисципліни вимагається 100% виконання завдань наведених у силабусі. За умов пропуску очного або дистанційного заняття, здобувач повинен його відпрацювати, при відсутності здобувача на понад ніж 25% занять без поважної причини оцінюється як FX.

До всіх студентів освітньої програми проявляється абсолютно рівне ставлення, враховується думка здобувачів при виборі матеріалів самостійного опрацювання, при виборі тематики лекційних занять, при виборі теми наукового дослідження.

При опануванні дисципліни недопустимо: систематичні пропуски та запізнення на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття (крім випадків, передбачених навчальним планом та методичними рекомендаціями викладача); списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання, наявність незадовільних оцінок за 50% і більше зданого теоретичного і практичного матеріалу.

8. Схема курсу

Тиждень, дата, години (вказується відповідно до розкладу навчальних занять)	Тема, план	Форма навчального заняття, кількість годин (аудиторної та самостійної роботи)	Список рекомендованих джерел (за нумерацією розділу 11)	Завдання	Максимальна кількість балів
Модуль 1. Євразія					
	Тема 1: Вступ до фізичної географії: 1. Поняття про фізичну географію 2. Термінологія у фізичній географії 3. Геосфера та особливості її диференціації	Лекція, 2 години	2, 4, 5, 6, 7, 50	Підготовка опорного конспекту з відповідної теми або реферату або презентації	1
	Тема 2: Євразія як материк. Тектонічна будова Євразії 1. Загальна характеристика Євразії;	Лекція, 2 години	2, 4, 5, 6, 7, 9, 17, 20, 21, 36, 40, 50	Підготовка опорного конспекту з відповідної теми або реферату або	1

	2. Давні платформи; 3. Давні складчасті пояси та молоді платформи			презентації	
	Тема 3: Альпійсько-Гімалайський рухомий пояс 1. Генетичні особливості; 2. Структурні особливості; 3. Регіональні особливості	Лекція, 2 години	2, 4, 5, 6, 7, 9, 17, 20, 21, 36, 40, 50	Підготовка опорного конспекту з відповідної теми або реферату або презентації	1
	Тема 4. Геологічна історія та тектонічна будова Євразії	Практична робота, 2 години	2, 4, 5, 6, 7, 9, 17, 20, 21, 36, 40, 41, 47, 48, 49, 50	Виконання завдань практичної роботи	3
	Тема 5. Рельєф Євразії 1. Орографічна будова 2. Рівнинні морфоструктури; 3. Гірські морфоструктури	Лекція, 2 години	2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 17, 19, 20, 21, 26, 36, 50	Підготовка опорного конспекту з відповідної теми або реферату або презентації	1
	Тема 6. Геоморфологічна та орографічна будова Євразії	Практична робота, 2 години	2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 17, 19, 20, 21, 26, 36, 41, 47, 48, 49, 50	Виконання завдань практичної роботи	3
	Тема 7. Кліматичні умови Євразії 1. Розподіл сонячної радіації 2. Баричні центри та переніс повітряних мас 3. Вплив океанічних течій 4. Кліматична поясність	Лекція, 2 години	2, 4, 5, 6, 7, 20, 21, 50	Підготовка опорного конспекту з відповідної теми або реферату або презентації	1
	Тема 8. Внутрішні води Євразії 1. Розподіл поверхневих вод 2. Різноманіття річок за гідрологічним режимом	Лекція, 2 години	2, 4, 5, 6, 7, 20, 21, 22, 50	Підготовка опорного конспекту з відповідної теми або реферату або презентації.	1

	3. Різноманіття озер				
	Тема 9. Гідрологічні особливості річок та басейни стоку Євразії	Практична робота, 2 години	2, 4, 5, 6, 7, 20, 21, 22, 41, 47, 48, 49, 50	Виконання завдань практичної роботи	3
	Тема 10. Географічні пояси та природні зони Євразії	Практична робота, 2 години	2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 18, 20, 21, 25, 29, 41, 47, 48, 49, 50	Виконання завдань практичної роботи	3
	Тема 11. Фізико-географічне районування Євразії	Практична робота, 2 години	2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 18, 20, 21, 25, 29, 41, 47, 48, 49, 50	Виконання завдань практичної роботи	3
	Тема 12. Регіональний огляд Євразії	Практична робота, 2 години	2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 18, 20, 21, 25, 29, 41, 47, 48, 49, 50	Виконання завдань практичної роботи	3
	Контрольна робота № 1.				6
Модуль 2. Північна Америка					
	Тема 1: Тектоніка та рельєф Північної Америки 1. Північна Америка як материк 2. Тектонічна будова 3. Рельєф	Лекція, 2 години	2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 17, 23, 36, 40, 50	Підготовка опорного конспекту з відповідної теми або реферату або презентації	1
	Тема 2. Геологічна історія та тектонічна будова Північної Америки	Практична робота, 2 години	2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 17, 23, 36, 40, 41, 45, 47, 48, 49, 50	Виконання завдань практичної роботи	3
	Тема 3: Кліматичні умови Північної Америки 1. Розподіл сонячної радіації 2. Баричні центри та переніс повітряних мас 3. Вплив океанічних течій 4. Кліматична поясність	Лекція, 2 години	2, 3, 4, 5, 6, 7, 50	Підготовка опорного конспекту з відповідної теми або реферату або презентації	1
	Тема 4. Геоморфологічна	Практична робота, 2 години	2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10,	Виконання завдань	3

	будова Північної Америки	години	17, 23, 36, 40, 41, 45, 47, 48, 49, 50	практичної роботи	
	Тема 5: Внутрішні води Північної Америки 1. Розподіл поверхневих вод 2. Різноманіття річок за гідрологічним режимом 3. Різноманіття озер	Лекція, 2 години, практична робота 2 години	2, 3, 4, 5, 6, 7, 18, 22, 41, 45, 46, 47, 48, 49, 50	1. Підготовка опорного конспекту з відповідної теми або реферату або презентації 2. Виконання завдань практичної роботи	1 3
	Тема 6. Кордильєри 1. Загальна характеристика 2. Геологія та рельєф 3. Клімат та поверхневі води 4. Районування	Лекція, 2 години	2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 17, 36, 50	Підготовка опорного конспекту з відповідної теми або реферату або презентації	1
	Тема 7. Географічні пояси та природні зони	Практична робота, 2 години	2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 16, 23, 25, 29, 41, 45, 47, 48, 49, 50	Виконання завдань практичної роботи	3
	Захист індивідуальної теми		1 - 50	Виконання індивідуальної теми	8
	Контрольна робота № 2				6
Модуль 3. Південна Америка та Антарктида					
	Тема 1. Південна Америка – таємничий материк 1. Географічна характеристика 2. Тектонічна будова 3. Особливості рельєфу	Лекція, 2 години	1, 3, 4, 5, 6, 7, 17, 18, 23, 26, 40, 50	Підготовка опорного конспекту з відповідної теми або реферату або презентації	1
	Тема 2. Тектонічні умови та провідні морфоструктури Південної Америки	Практична робота, 2 години	1, 3, 4, 5, 6, 7, 17, 18, 23, 26, 40, 41, 45, 47, 48, 49, 50	Виконання завдань практичної роботи	3
	Тема 3. Клімат та внутрішні води Південної Америки	Лекція, 2 години	1, 3, 4, 5, 6, 7, 14, 50	Підготовка опорного конспекту з	1

	1. Кліматичні умови 2. Кліматична поясність 3. Умови поверхневого стоку 4. Основні річки та озера			відповідної теми або реферату або презентації	
	Тема 4. Внутрішні води Південної Америки	Практична робота, 2 години	1, 3, 4, 5, 6, 7, 17, 18, 23, 26, 40, 50	Виконання завдань практичної роботи	3
	Тема 5. Природні зони та фізико-географічне районування 1. Географічні пояси та природні зони 2. Фізико-географічне районування 3. Анди	Лекція, 2 години	1, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 16, 23, 25, 29, 50	Підготовка опорного конспекту з відповідної теми або реферату або презентації	1
	Тема 6. Географічні пояси та природні зони	Семінар, 2 години	1, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 16, 23, 25, 29, 50	Доповідь на семінарі	3
	Тема 7. Антарктида та Антарктика 1. Тектоніка та рельєф Антарктиди 2. Кліматичні умови 3. Льодовиковий покрив 4. Антарктика	Лекція, 2 години	1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 17, 35, 40, 50	Підготовка опорного конспекту з відповідної теми або реферату або презентації	1
	Тема 8. Історія дослідження та відкриття Антарктиди та Антарктики	Семінар, 2 години	1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 30, 31, 32, 33, 34, 37, 38, 39, 50	Доповідь на семінарі	3
	Контрольна робота				6
	Захист індивідуальної теми		1 - 50		8
Модуль 4. Африка та Австралія					
	Тема 1. Африка – серце Гондвани 1. Географічна	Лекція, 2 години	1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 17, 24, 26, 36, 40, 50	Підготовка опорного конспекту з відповідної теми або	1

	характеристика 2. Тектонічна будова 3. Рельєф			реферату або презентації	
	Тема 2. Тектоніка та геоморфологічна будова Африки	Практична робота, 2 години	1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 17, 24, 26, 36, 40, 41, 42, 47, 48, 49, 50	Виконання завдань практичної роботи	3
	Тема 3. Кліматичні умови та поверхневі води Африки 1. Кліматичні умови 2. Кліматична поясність 3. Поверхневі води	Лекція, 2 години	1, 3, 4, 5, 6, 7, 14, 22, 24, 50	Підготовка опорного конспекту з відповідної теми або реферату або презентації	1
	Тема 4. Внутрішні води Африки	Практична робота, 2 години	1, 3, 4, 5, 6, 7, 14, 22, 24, 41, 42, 47, 48, 49, 50	Виконання завдань практичної роботи	3
	Тема 5. Природні зони та фізико-географічне районування Африки 1. Природні зони 2. Фізико-географічне районування 3. Сахара	Лекція, 2 години	1, 3, 4, 5, 6, 7, 24, 25, 29, 50	Підготовка опорного конспекту з відповідної теми або реферату або презентації	1
	Тема 6. Фізико-географічне районування та ландшафти Африки	Практична робота, 2 години	1, 3, 4, 5, 6, 7, 24, 25, 29, 41, 42, 47, 48, 49, 50	Виконання завдань практичної роботи	3
	Тема 7. Австралія – материк ендемік 1. Географічна характеристика 2. Тектоніка та рельєф 3. Клімат та внутрішні води 4. Океанія	Лекція, 2 години	1, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 17, 25, 29, 50	Підготовка опорного конспекту з відповідної теми або реферату або презентації	1
	Тема 8. Історія відкриття та дослідження Австралії та	Семінар, 2 години	1, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 31, 32, 33, 34	Доповідь на семінарі	3

	Океанії			
	Контрольна робота			6
	Захист індивідуальної теми		1 - 50	8

9. Форма (метод) контрольного заходу та вимоги до оцінювання програмних результатів навчання

9.1. Модуль 1. Євразія – 30 балів:

Теоретичні завдання 6 балів;

Практичні завдання 18 балів;

Контрольна робота 6 балів;

9.2. Модуль 2. Північна Америка – 30 балів:

Теоретичні завдання 4 бали;

Практичні завдання 12 балів;

Контрольна робота 6 балів;

Захист індивідуальної теми 8 балів;

9.3. Критерії оцінювання за підсумковою формою контролю, екзамен 40 балів

0 – 10 балів незадовільно;

11 – 23 бали задовільно;

24 – 35 балів добре;

35 – 40 балів відмінно.

9.5. Модуль 3. Південна Америка та Антарктида – 30 балів

Теоретичні завдання 4 бали;

Практичні завдання 12 балів

Контрольна робота 6 балів

Захист індивідуальної теми 8 балів;

9.6. Модуль 4. Африка, Австралія та Океанія – 30 балів

Теоретичні завдання 4 бали;

Практичні завдання 12 балів

Контрольна робота 6 балів

Захист індивідуальної теми 8 балів;

Захист 40 балів (контрольне тестування 30 балів; захист проекту про обраний океан 10 балів)

10. Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

Основні джерела

1. Власова Т.В. Физическая география материков. 2 Ч. М.: «Просвещение», 1976
2. Власова Т.В. Физическая география материков. Ч.1: Северная Америка, Евразия /Т.В.Власова. – 4-е изд. – М.: Просвещение, 1986. – 269 с.
3. Галай И.П. Физическая география материков и океанов. Часть 2. Северная Америка, Южная Америка, Африка, Австралия, Антарктида, Мировой океан /И.П.Галай, В.А.Жукевич, Г.Я.Рылюк. – Минск: из-во Университетское, 1988. – 366 с.
4. Жучкевич В.А. Физическая география материков и океанов. В 2-х ч. – Минск, 1986.
5. Физическая география материков и океанов / Под ред. А.М. Рябчикова. – М.: Высш.шк., 1978. – 647 с.
6. Физическая география материков и океанов / Под ред. А.М. Рябчикова. М.: «Высшая школа», 1988, 592 с.
7. Притула Т.Ю., Еремина В.А., Спрялин А.Н. Физическая география материков и океанов. - М., 2004.

Додаткові джерела

8. Алексеев В.П. Географические очаги формирования человеческих рас. — М.: Мысль, 1985.
9. Апродов В.А. Вулканы. – М.: Мысль, 1982. – 367 с.
10. Бабаев А.Г., Дроздов Н.Н., Зони И.С, Фрейкин З.Г. Пустыни / Серия «Природа мира». – М., 1986.
11. Верн Жюль История великих путешествий: В трех книгах. Книга вторая: Мореплаватели XVIII века / Ж.Верн // пер. с фр. Т.Л.Ровинских и В.И.Ровинских. – М.: Терра, 1993. – 526 с.
12. Верн Жюль История великих путешествий: В трех книгах. Книга первая: Открытие земли / Ж.Верн // пер. с фр. Е.Брандиса. – М.: Терра, 1993. – 576 с.
13. Верн Жюль История великих путешествий: В трех книгах. Книга третья: Путешественники XIX века / Ж.Верн // пер. с фр. Е.Льпаревой, Т.Л.Ровинских, В.И.Ровинских. – М.: Терра, 1993. – 496 с.
14. Водохранилища / А.Б. Авакян, В.П. Салтанкин, В.А. Шарапов и др. — М.: Мысль, 1987.
15. Волошин І.І., Чирка В.Г. Географія Світового океану. – К., 1996.
16. Галич Мануэль История доколумбовых цивилизаций /М.Галич // пер.с исп. Г.Г.Ершовой, М.М.Гурвица. – М.: Мысль, 1990. – 407 с.
17. Гвоздецкий Н.А. Горы / Н.А.Гвоздецкий, Ю.Н.Голубчиков. – М.:Мысль. 1987. – 399 с.
18. Географический энциклопедический словарь. Географические названий. – М., 1989.

19. Геоморфологическое районирование СССР и прилегающих морей: учебное пособие для студентов географ. спец. вузов / С.С.Воскресенский, О.К.Леонтьев, А.И.Спиридонов и др. – Москва: Высшая школа, 1980. – 343 с.
20. Давыдова М.И., Раковская Э.М., Тушинский Г.К. Физическая география СССР. – М.: «Просвещение» 1989, том 1.
21. Давыдова М.И., Раковская Э.М., Физическая география СССР. – М.: «Просвещение» 1989, том 2.
22. Долгушин Л.Д., Осипова Г.Б. Ледники / Серия «Природа мира». – М., 1989.
23. Дорыт Ж. Южная и Центральная Америка. – М.: Прогресс, 1977.
24. Забродская М.П. Физическая география Африки. – М.: Просвещение, 1973.
25. Исаченко А.Г., Шляпников А.А. Ландшафты. – М., 1989.
26. Каплин П.А, Леонтьев О.К., Лукьянова С.А., Никифоров Л.Г. Берега / Серия «Природа мира» М., 1991.
27. Кист А. Австралия и острова Тихого океана. – М.: Прогресс, 1981.
28. Леонтьев О.К. Физическая география Мирового океана. – М., 1982.
29. Лобова Е.В., Хабаров А.В. Почвы / Серия «Природа мира». – М., 1983.
30. Магидович И.П. Очерки по истории географических открытий: в 5-ти т., Т. 1. Географические открытия народов Древнего мира и средневековья (до плаваний Колумба) / И.П.Магидович, В.И.Магидович. 3 – е изд., перераб. и допол. – М.: Просвещение, 1982. – 288 с.
31. Магидович И.П. Очерки по истории географических открытий: в 5-ти т., Т. 2. Великие географические открытия (конец XV – середина XVII века) / И.П.Магидович, В.И.Магидович. – 3 – е изд., перераб. и допол. – М.: Просвещение, 1983. – 399 с.
32. Магидович И.П. Очерки по истории географических открытий: в 5-ти т., Т. 3. Географические открытия и исследования нового времени (XIX – начало XXI) / И.П.Магидович, В.И.Магидович. – 3 – е изд., перераб. и допол. – М.: Просвещение, 1984. – 319 с.
33. Магидович И.П. Очерки по истории географических открытий: в 5-ти т., Т. 4. Географические открытия и исследования нового времени (середина XVII века - XVIII) / И.П.Магидович, В.И.Магидович. – 3 – е изд., перераб. и допол. – М.: Просвещение, 1985. – 335 с.
34. Магидович И.П. Очерки по истории географических открытий: в 5-ти т., Т. 5. Новейшие географические открытия и исследования нового времени (1917 - 1985) / И.П.Магидович, В.И.Магидович. – 3 – е изд., перераб. и допол. – М.: Просвещение, 1986. – 223 с.
35. Марков К.К., Бардин В.И., Лебедев В.Л. и др. География Антарктиды. – М., 1968.
36. Раст Хельмут Вулканы и вулканизм /Х.Раст. — М.: Мир, 1982.

37. Русские землепроходцы и мореходы / В.А. Авдеев и др. М. - 1982. – с.80
 38. Сто великих мореплавателей / Авадяев Е.Н., Зданович Л.И. М.: «Вече». 1999, - 510 с.
 39. Сто великих путешественников. Автор-составитель И.А.Муромов. М.: Вече. 1999. - 656 с.
 40. Хаин Виктор Ефимович Тектоника материков и океанов (год 2000) / В.Е. Хаин. – М.: Научный мир, 2001 – 606 с.

Атласи

41. Атлас мира. – М., 1967.
 42. Атлас мира. Африка. – М., 1977.
 43. Атлас океанов. Атлантический и Индийский океан. Т.2. – Л., 1977.
 44. Атлас океанов. Северный Ледовитый океан. Т.3. – Л., 1980.
 45. Атлас мира. Америка. – М., 1977.
 46. Атлас мира. Австралия и Океания. Антарктида. – М., 1983.
 47. Физико-географический атлас мира. – М., 1964.
 48. Географический атлас для учителей средней школы. – М., 1982. – 238 с.
 49. Атлас вчителя / Молочко В.В., Бонк Ж.Є., Дрогушевська І.Л. та ін.. – К.: ДНВП Картографія, 2010. – 328 с.160 с.: ил.

Інтернет-ресурси

50. Відеолекції [Електронний ресурс] My geography (<https://www.youtube.com/channel/UCFkUtZwxdjDzc-OC2OZseYA>)